

Oikeustieteilijä tarvitsee sosiologiaa

Yhteiskuntatieteilijä liikkuu usein monen tieteiden teoriaperinteen välimaastossa. Oman tieteen lisäksi on hallittava lähitieteiden peruskäsitteet. Tutkiessani valtiosääntöoikeuden alaan kuuluvia ongelmia jatko-opintoihini liittyvää oppinäytettä varten, olen tullut yhä vakuutuneemmaksi siitä, että oikeussosiologiaa tai sosiologista oikeustiedettä odottavat yhtäältä vakavat tieteenteoreettiset keskustelut ja toisaalta melkoinen nousukausi.

Monet valtiosääntöoikeudelliseen tutkimukseen liittyvät kysymykset vaativat taustakseen oikeussääntöjen tutkimista ihmisten käyttäytymistä ohjaavina tekijöinä. Aulis Aarnio määrittää oikeussosiologian alaksi sen selvittämisen, miten normeja noudatetaan, mitä vaikutuksia oikeussäännöillä on ja mikä yleisesti ottaen on oikeuden ja yhteiskunnan yhteys (Aarnio 1989, 49). Valtiosääntöoikeuden tutkija törmää jatkuvasti oikeuden ja yhteiskunnan yhteyksiin. Pitäisikö tutkijan sitten kutsua tutkimustaan oikeussosiologiaksi vai sosiologiseksi oikeustieteeksi? Oikeussosiologista tutkimusta luonnehditaan usein oikeudellisten ilmiöiden tutkimiseksi siten, että ilmiöiden rakenteelliset ja historialliset yhteydet otetaan huomioon. Näin ollen oikeussosiologia hakee vastauksia oikeusjärjestyksen ja yhteiskunnan muiden elementtien välisiin vuorovaikutus- ja riippuvuussuhteisiin (Kyntäjä—Laitinen 1983, 116). Voiko tällainen määritelmä sulkea pois sen, että tutkimus olisi silti valtiosääntöoikeudellista? Valtiosääntöoikeudessaan lait muuttuvat harvoin ja tulkintakäytännön selvittämisen tueksi on usein haettava apua myös oikeusjärjestyksen ja yhteiskunnallisen todellisuuden välisistä vuorovaikutuksista. Omasta puolestani on tietenkin syytä selvästi todeta, että sosiologia ja oikeustiede (lainoppi) ovat selvästi eri tieteitä, mutta monesti tutkimusongelma pakottaa tarkastelemaan asiaa molemmilta kannoilta.

Antero Jyränki edustaa oikeustieteessä tutkimussuuntaa, jossa yhteiskunnallisten voimasuhteiden

muutoksien ja oikeustieteen teoriaperinteen säilyttäminen on ratkaistu ottamalla avuksi oikeushistoria. Jyränki on selvittänyt mm. omaisuuden suojaäännösten keskeistä asemaa Suomen perustuslaissa siten, että yhteiskunnalliset syyt on selkeästi haltuunotettu (Jyränki 1973, 16). Jyrängin tutkimusote, joka korostaa tulkinnan muutoksia, hahmottaa kestävästi yhteiskunnallisten suhteiden ja oikeusjärjestyksen väliset riippuvuudet. Uskon silti, että tarvitaan myös selvästi sosiologista otetta.

Aulis Aarnio kutsuu sosiologiseksi oikeustieteeksi sellaista oikeustieteen osa-aluetta, joka pyrkii tietoisesti käyttämään hyväkseen oikeussosiologian tutkimustuloksia ja joka joskus myös itse tuottaa oikeustieteen tarpeisiin soveltuvaa tosiasiatietoa. (Aarnio 1989, 49). Aarnio vastaa siten selkeästi periaatteelliseen ongelmaan sosiologian ja oikeustieteen suhteesta. Kärjitettyä ongelman voisi esittää myös muodossa: Pitäisikö tehdä sosiologista oikeustiedettä vai oikeustieteellistä sosiologiaa käsittävää tutkimusta? Juha Pöyhönen on pohtinut ongelmaa erittelevästi. (Pöyhönen 1981, 24, 112—116). Hän päätyy sen suuntaisiin ajatuksiin, jotka voivat antaa nykyajan valtiosääntöoikeudelliselle tutkimukselle uutta intoa. Luonnollinen vastaus, että molempia tarvitaan, ei ole riittävä. Pöyhösen ajatuksia mukaellen voisi siis valtiosääntöoikeuden tutkimukseen liittyen sanoa yleisesti, että pitää aloittaa oikeudellisen sääntelyn synnyttämistä ongelmista. Tarkastelu voi sitten jatkossa rakentua oikeustieteellisen teorian tuntemukselle, koska oikeustiede tuottaa tietoa siitä, millainen oikeusjärjestys on. Yhteiskunnallisten tosiasioiden merkityksen haltuunottoa voi kutsua oikeussosiologiseksi tarkastelukulmaksi, joka tuo uusia piirteitä esiin oikeusjärjestyksen todellisuudesta.

Aihealue ja tutkimusongelma kietoutuvat tutkimuksessa kuitenkin aina niin paljon yhteen, että sosiologisesti suuntautunut oikeustieteilijä tai oikeustieteellisesti suuntautunut sosiologi joutuvat

tekemään tieteenteoreettiset ja ontologiset ratkaisunsa selvittävän ongelman kannalta. Tutkijalle teoria on siis tällä tasolla käytännössä kokonaisuus, jonka avulla voidaan ratkaista jokin ongelma. Oma — hyvin alustavassa vaiheessa oleva — hahmotteluni sosiologian, oikeustieteen ja historian suhteesta rakentuu sille ajatukselle, että valtiosääntöoikeuden tutkija joutuu joka tapauksessa syventymään sosiologian, oikeustieteen ja historian teoriaperinteseen. Vaikka tunnustetaan erikoistumisen edut, joillakin alueilla on silti pakko myöntää välittävien kantojen mahdollisuudet. Oma esitykseni ei pyri kiistämään kenenkään edellä mainitun tutkijan perusteluita eikä siihen tällaisessa esityksessä olisi edes mahdollisuuksia. Mielestäni kaikkien mainittujen tutkijoiden näkökannat on esitetty hyvin ja täsmällisesti. Odoton silti, että välialueiden, kuten sosiologian ja oikeustieteen teoriaperinteen »katvealueelta» syntyisi tulevaisuudessa vilkasta oikeusteoreettista keskustelua, jonka tarve käytännön kenttä-tutkimusta tekeville tutkijoille on mielestäni ilmeinen.

Näyttää siltä, että keskustelulle oikeustieteen ja sosiologian teoriaperinteestä löytyy myös ulkomaisia taustoja. Anthony Giddens korostaa usein kansallisvaltioiden ja väkivaltakoneiston tutkimisen tärkeyttä. (Giddens 1989, 3—5). Giddensin sosiologia on monessa mielessä oikeustieteilijälle erittäin antoisaa, koska se keskittyy valtiosääntöoikeuden kannalta keskeisten valtioelinten tutkimukseen. Giddensin tutkimusote ei ole vammaakaan oikeustieteellinen, mutta sitä voisi mielestäni kutsua mielenkiintoisella tavalla oikeussosiologiseksi. Uskon, että Giddensin esittämän tutkimuksen kaltaiset pohdinnat johtavat sekä oikeustieteen että sosiologian teoriaperinteen kannalta hedelmälliseen keskusteluun ja jopa hyvään perustutkimukseen.

LÄHTEET

Aarnio Aulis: Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY, Porvoo—Helsinki—Juva 1989.

Giddens, Anthony: The Nation-State and Violence. Volume Two of A Contemporary Critique of Historical Materialism. Polity

Press. Oxford, 1989.

Jyränki, Antero: Perustuslaki ja yhteiskunnan muutos. Tutkimus varallisuus oikeuksien ja taloudellisen toiminnan vapauden perustuslainsuojan kehittymisestä tulkinnan avulla v. 1863—1919. Tammi, Helsinki 1973.

Kyntäjä, Timo—Laitinen, Ahti: Oikeussosiologia. WSOY, Juva

1983.

Pöyhönen, Juha: Juridisista teorioista. Tutkimus lainopillisen teorian käsitteestä. Helsingin yliopiston monistuspalvelu. Helsinki 1981.

Petri Turunen